

УДК 001.891.53:[378.4:62]"1944/1980"

ЛАБОРАТОРІЇ ЯК ОСЕРДЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛЬВІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1944 – початок 1980-х рр.)

Ірина Гнідик

Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет «Львівська політехніка»
iryna.univer@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7560-3365>

© Гнідик Ірина, 2019

У статті проаналізовано особливості організації роботи лабораторій Львівської політехніки упродовж радянського періоду на основі архівних документів. Початок Другої світової війни перервав навчальну і наукову роботу закладу та завдав серйозної шкоди матеріальній базі. Відповідно, процеси відновлення роботи лабораторій, вирішення труднощів їхнього оснащення, розробки напрямів науково-дослідної роботи післявоєнного етапу постають цікавим об'єктом для дослідження. Архівні матеріали, зокрема щорічні звіти про діяльність інституту, плани, тематика та звіти науково-дослідної роботи, офіційне листування з міністерством та іншими вищими інституціями, матеріали нарад, інформація про міжнародну співпрацю та участь у виставках досягнень науки та техніки в інших країнах тощо надають солідну базу для всебічного вивчення згаданої проблематики. У дослідженні здійснено спробу висвітлити процеси відновлення та створення нових лабораторій та специфіку їхньої діяльності упродовж періоду 1940-х – початку 1980-х рр.

Ключові слова: лабораторії, Львівська політехніка, науково-дослідна робота, архівні документи.

LABORATORIES AS A CORE OF SCIENTIFIC-RESEARCH PART OF LVIV POLYTECHNICAL INSTITUTE (1944 – the beginning of 1980s)

Iryna Hnidyk

Institute of the Humanities and Social Sciences
Lviv Polytechnic National University
iryna.univer@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7560-3365>

© Hnidyk Iryna, 2019

The article analyzes the peculiarities of organizing of laboratories work in Lviv Polytechnic during the Soviet period on the basis of archival documents. The beginning of the Second World War interrupted the educational and scientific work of the institution and seriously damaged the material base. Accordingly, the processes of restoring the work of laboratories, solving the difficulties of their equipment, developing directions of research work of the post-war stage are an interesting subject for research.

In 1944 the scientific and research sector was established at the institute. The organization of the research part was carried out in 1978. These subdivisions had realized significant volumes of scientific research. Archival materials, in particular annual reports on the Institute's activities, plans, themes and reports of research, official correspondence with the ministry and other higher institutions, materials of the meetings, information about international cooperation and participation in exhibitions of achievements in science and technology in other countries, etc., provide a solid basis for a comprehensive study of this theme. The research attempts to highlight the issues of reestablishment and organization of new laboratories and the specifics of their activities during the period of the 1940s and early 1980s.

The investigation of achievements, scientific and technical developments of Lviv Polytechnic scientists of the last century may lead to new ideas for further scientific and inventive research. Such study gives a possibility to reveal the dynamics, difficulties, methods of their solution, changes in thematic plans, priority directions of research work, statistical

data, etc. At the same time, this subject demonstrates the specifics of Soviet approach to planning and organization of scientific research in higher educational institutions with all negative and positive aspects. The study of the laboratories of this period opens a wide horizon for enriching the history of Lviv Polytechnic and achievements of the University in the research field.

Key words: laboratories, Lviv Polytechnic, research work, archival documents.

Постановка проблеми. Історія Львівського політехнічного інституту (далі – ЛПІ) радянського періоду на сторінках архівних джерел відкриває досліднику цікаві аспекти функціонування ВУЗу. Очевидно, що великим випробуванням виявилася II світова війна, що трагічно перервала навчальний та науково-дослідний процес навчальних закладів та загалом нормальне функціонування життя людей. Початок війни приніс зі собою руйнування будівель та знищення значної частини матеріального забезпечення лабораторій інституту. Відповідно, відновлення оснащення та ремонт потребували значних матеріальних затрат. У таких обставинах здійснення наукових досліджень опинилося у загрозовій ситуації. Науково-дослідна робота чекала на своєрідне масштабне перезавантаження у складних історичних перипетіях.

У 1944 р. в інституті було створено науково-дослідний сектор (далі – НДС). Організацію науково-дослідної частини (далі – НДЧ) здійснено у 1978 р. Ці підрозділи здійснювали значні обсяги наукових досліджень. На основі архівних документів відкриваються цікаві сторінки історії НДЧ, дослідницьких тем, професорсько-викладацького складу, прикладного значення та практичного втілення дослідницьких результатів. На особливу увагу заслуговують лабораторії, у яких відбувалася лівова частка цих досліджень. Історія заснування лабораторій, тематика досліджень, науково-технічні розробки, співпраця з промисловими підприємствами, особливі досягнення відкривають нові аспекти, динаміку та тематичне розростання розвитку науково-дослідної роботи. Відповідно, дослідження досягнень та науково-технічних розробок вчених Львівської політехніки минулого століття може спричинитися до нових ідей для подальших наукових та винахідницьких пошуків.

Мета статті – простежити динаміку та особливості організації та розвитку роботи лабораторій ЛПІ упродовж періоду 1944– початку 1980-х рр.

Аналіз джерел. Дослідження здійснено на основі архівних матеріалів Державного Архіву Львівської області (далі – ДАЛО), зокрема фонду Р-120 (Львівський політехнічний інститут (1939–1984 рр.)). В основу аналізу покладено справи з описів, що стосуються науково-дослідної, наукової, навчальної та адміністративно-господарської роботи інституту. Підбірку архівних джерел складають щорічні звіти про науково-дослідну, наукову, навчальну роботу ЛПІ, накази, інструктивні листи та переписка з міністерством та іншими інституціями, тематичні плани досліджень та відомості про їх виконання,

довідки та доповідні записки про розвиток та організацію роботи інституту загалом та лабораторій зокрема, матеріали нарад тощо.

Виклад основного матеріалу. В історії Львівської політехніки 1939–1940 навчальний рік мав перехідний та реорганізаційний характер. Саме тоді навчальний заклад було перейменовано на ЛПІ. Радянська влада поставила перед собою завдання реорганізувати ВУЗ за зразком радянських вищих навчальних закладів. З огляду на історичні обставини науково-дослідна робота цього року не планувалася. Однак, було взято на облік теми, над якими конкретно працювали працівники інституту у попередній період. Отож, на обліку було 114 тем, з них виконано – 73 (результати по здійснених темах були опубліковані у першому випуску збірника «Наукові праці Інституту» за 1940 р. [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 4].

З огляду на військову ситуацію, з організацією роботи лабораторій у цей період виникали серйозні труднощі. До прикладу, у листі тодішнього директора інституту М. Садовського до комісара навчальної частини від 13 листопада 1939 р. було зазначено прохання забезпечити можливість організувати практичні заняття у лабораторії, що знаходилася поблизу аеродрому [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1]. Цього ж місяця, через два дні було опечатано телетехнічну лабораторію інституту, що знаходилася у локалі по вул. Ч. Кентшинського, 54-56. У цій справі політкомісар просив голову Тимчасового Управління Львівського Воевідства видати розпорядження, з огляду на те, що опечатання лабораторії перериває нормальний перебіг занять [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 2].

Гострим питанням постало відновлення, доповнення старих і організація нових лабораторій. Зокрема, ці проблеми активно обговорювали на нараді деканів та їхніх помічників 16 травня 1941 р. У протоколі наради зазначено, що з цією метою окремим кафедрам будуть надані кредити. Водночас професори наголосили на проблемі недостатньої кількості місць у лабораторії проф. С. Пілята і лабораторії спеціальності технологія силікатів [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 75. Арк. 2].

У Довіднику для абітурієнтів, що бажають вступити до ЛПІ (1941–1942 н.р.) було вміщено окремі фото лабораторій та інших допоміжних установ, щоб представити майбутнім студентам лабораторно-виробничу базу та обладнання інституту. У розділі «Загальні відомості про інститут» було зазначено, що для навчальних та наукових робіт

в інституті є 42 великі лабораторії (серед них були такі, що займали 15–18 кімнат). На цей час в Інституті нараховувалося 300 осіб професорсько-викладацького складу та 79 кафедр [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 85. Арк. 4-5; 12].

Як вже зазначалося, у 1944 р. було організовано НДС ЛПІ. Для здійснення науково-дослідних робіт затверджували річні плани. Також упродовж року НДС приймав заявки різних організацій на виконання додаткових досліджень. Важливим завданням було також запровадження завершених науково-дослідних робіт у народне господарство і ведення звітності про їх реалізацію. З огляду на це, велику увагу приділяли співпраці з промисловістю, що відображено у значній кількості архівних документів.

Важливу складову НДС складали лабораторії. На початку, згідно зі статутом науково-дослідного сектору, затвердженого 18 лютого 1944 р., до складу сектору увійшли дорожно-будівельна лабораторія, лабораторія дослідження матеріалів та фото-світлокопіювальна лабораторія [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 1. Арк. 2].

Важливо зазначити, що упродовж років німецької окупації Львова більшість лабораторій Інституту зазнали повного або часткового знищення. Обладнання було вивезено, а інститут перетворено на «забруднений госпіталь». Упродовж 1944–45 навчального року силами професорсько-викладацького і навчально-допоміжного персоналу було відновлено низку лабораторій, устаткування і приладів [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 4. Арк. 2]. Основні лабораторії були підготовлені для пропуску 2000 студентів. Було здійснено ремонтні роботи стін та вікон. Великий обсяг робіт проведено в лабораторії фізики. Однак, як зазначено у звіті про роботу інституту за цей рік, для успішного проведення науково-дослідної роботи бракувало багатьох аспектів. До прикладу, не було багатьох вимірювальних інструментів та приладів, реактивів, механізмів і навіть повністю лабораторій [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 2. Арк. 23в]. Список необхідного обладнання був представлений у Всесоюзний комітет у справах вищої школи (ВКВШ). Також було організовано заходи з метою повернення обладнання з Німеччини. Через відсутність устаткування з плану роботи інституту було знято дві теми. Крім цього, значною трудністю стали проблеми зі струмом. Інститут не мав міського струму, а одержував його від власної електростанції, однак він не мав достатньої напруги і потужності [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 2. Арк. 107].

З огляду на таку ситуацію, у розділі «висновки і пропозиції» звіту про роботу інституту за 1944–45 навчальний рік одним з найголовніших завдань було визначено організацію лабораторій наново створених спеціальностей [Там само. Арк. 129]. У докладній записці про стан науково-дослідної роботи від 27

вересня 1945 р. було перелічено конкретно, які лабораторії ще не повністю відновлені. Зокрема, до цього списку увійшли:

лабораторія дослідження матеріалів (відсутність деяких основних приладів і кваліфікованого допоміжного персоналу – механіків і лаборантів);

аеродинамічна лабораторія (відсутність обладнання і робочої сили);

лабораторія станків (потреба у значному розширенні). На той момент механічна майстерня-лабораторія розташовувалася у невеликому приміщенні, де не було місця для установки наявних станків, не кажучи про нові. Тож виникла необхідність у великому виробничому приміщенні заводського типу, де можна було б розмістити науково-експериментальні майстерні усіх технологічних спеціальностей – ливарну, зварювальну, ковальську і механічну.

Значна кількість лабораторій потребувала капітальних витрат:

Лабораторія зварювання (обладнання наявне, але воно не встановлене через відсутність приміщення);

Лабораторія та майстерні «станків та інструментів» встановила частину привезеного обладнання, однак велика кількість станків ще не були приведені в дію; потрібне приміщення;

Лабораторія технології металів (потреба облаштувати слюсарню, ливарну майстерню тощо, нестача приміщення).

Водночас важливим завданням було визначено створення нових лабораторій – гідравлічну лабораторію (раніше в інституті такої не було) та науково-виробничу хімічну лабораторію для обслуговування промисловості, залучення персоналу і придбання хімічної апаратури [ДАЛО. Ф. П-3. Оп. 1, Спр. 269. А. 35]. Також необхідно зазначити, що цього ж року розпочав роботу відділ електронного вимірювального приладобудування. [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 140а. А. 9.].

Стосовно стану лабораторного оснащення факультетів, спостерігалася певна диспропорційність. Зокрема, у Протоколі № 21 загальних закритих партійних зборів ЛПІ від 28 січня 1946 р. зазначалося, що «серед факультетів найбільш оснащений електротехнічний і в діаметрально-протилежному співвідношенні знаходиться нафтовий. Дирекція вважає недоцільним дробити суми і давати кошти по трохи у кожную лабораторію. Необхідно концентрувати кошти і оснащувати такі лабораторії як парові котли, двигуни внутрішнього згорання. Як правило, засоби на устаткування отримати легше, ніж придбати саме обладнання» [ДАЛО. Ф. П-3. Оп. 1, Спр. 269. А. 35].

У звіті про науково-дослідну роботу інституту за 1946 р. наголошено, що у справі укомплектування

лабораторно-експериментальної бази інституту матеріально-технічним оснащенням, окрім недостатнього асигнування коштів на ці цілі, значно гальмує процес відсутність фондового постачання інституту лабораторним обладнанням. Як приклад наведено ситуацію, коли часто випадала нагода придбати необхідні і цінні предмети обладнання через комісійні магазини, за готівковий розрахунок у державних торговельних організаціях чи у приватних осіб і від цього доводилося відмовлятися, хоча ціни на ці предмети часто нижчі від преїскурантних. Відповідно, поганий стан матеріально-технічного постачання лабораторій, систематична гостра нестача реактивів, посуду і великого асортименту різних матеріалів гальмував як навчальний, так науково-дослідний процес і вимагав кардинальних рішень [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 8. А. 29]. Загалом, як зазначено у звіті, на той час в інституті були 22 лабораторії та майстерні. Також важливо зазначити, що у госпрозрахунковому порядку через НДС здійснено дві великі роботи – відновлення і освоєння вивезеного у період німецької окупації обладнання лабораторій електротехнічного факультету і лабораторій електрозварювання і металоведення [Там само. А. 10].

У повсякденній роботі лабораторії надавали технічну допомогу багатьом підприємствам Львова і Львівської області. Особливо велика кількість лабораторних досліджень припадала на будівельну сировину і матеріали, а також всілякі види місцевого палива [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 8. А. 22–23]. Упродовж 1946 р. значно розширено лабораторно-експериментальну базу багатьох кафедр. Низку лабораторій і майстерень організовано наново, а інші – доповнено обладнанням, приборами та інвентарем. Водночас багато кафедр залишалися абсолютно необладнані лабораторіями або ж мали гостру нестачу найнеобхіднішого обладнання. Відповідно, відсутність деяких лабораторій і недостатнє спорядження інших створювали проблематичну ситуацію, у результаті якої деякі кафедри не мали жодної можливості доєднатися до роботи [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 8. А. 28–29].

Упродовж наступних років поступово діяльність лабораторій набирала щоразу більших обертів. Зокрема, у звіті про науково-дослідну роботу інституту за 1949 р. зазначалося, що деякі лабораторії, а саме – автодорожнього будівництва, електричних вимірів і теплотехнічного контролю відомі далеко за межами західних областей і сприяють розширенню та поглибленню наукових та ділових зв'язків інституту. Відбувалася активна співпраця з промисловістю. Працівники підприємств проходили у лабораторіях інституту навчання з метою здобути теоретичні і практичні навички з обслуговування різних механізмів. Також упродовж 1946–1949 рр. лабораторія дослідження будівельних матеріалів

виконувала ряд робіт для військової частини, працівники надавали технічні консультації, здійснювали підготовку лаборантів, проводили лекції для підвищення технічних знань офіцерського складу. Крім цього, лабораторія будматеріалів у цей період систематично виконувала роботи за дорученням Львівського геологічного відділення (згодом – експедиції) Українського геологоуправління [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 29. А. 161, 164].

Лабораторія скляних ізоляторів (НДС-5) була створена за рішенням Ради Міністрів СРСР № 109-р від 4 лютого 1958 р., наказу МВО УРСР № 68 від 13 лютого 1958 р. і наказу по ЛПІ № 156 від 9 травня 1958 р. Головна мета полягала у виконанні науково-дослідних робіт у галузі енергетики по темі «розробка і дослідження нових конструкцій, удосконалення технології виробництва і вивчення досвіду експлуатації високовольтних скляних ізоляторів на лініях електропередачі». У результаті роботи лабораторія розробила лінійні малогабаритні ізолятори з загартованого дволужного скла типу ПС-4, 5; ПСУ-4, 5; ПСГ-4, 5; ПС-8, 5; ЛПСГ-II; ПС-II; крім того розроблені конструкції ізоляторів на мінімальне механічне навантаження 30 тонн (ЛС-30). На основі технології виробництва ізоляторів, розробленої інститутом, станом на 1965 р. тривало будівництво Львівського склоізоляторного заводу, в стадії запуску знаходився Львівський дослідно-виробничий завод скляних ізоляторів і цех на Південноуральському арматурно-ізоляторному заводі, а також діюче підприємство по випуску скляних ізоляторів – Львівський філіал склофірми «Радуга» Загальна площа приміщення лабораторії становила близько 100 кв. м., крім цього використовувалися кафедральні лабораторії, оснащені відповідним обладнанням; кадри – 12 працівників [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 151. А. 1].

Інформативним джерелом про динаміку процесів організації нових лабораторій є архівні документи – накази, інструктивні листи, переписка з міністерством, керівними інституціями СРСР, УРСР та керівництвом ЛПІ. З них можна почерпнути інформацію про деталі проектів організації спеціальних лабораторій, сповіщення про базові науково-дослідні лабораторії для виконання госпдоговірних науково-дослідних робіт. Цікаво, що станом на 23.05.1960 р. у лабораторіях інституту працювало близько 500 людей науково-виробничого персоналу [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 93. А. 49-50].

Цікавим матеріалом для дослідження є відомості про створення і виготовлення вперше зразків нових приладів, механізмів та апаратів. Цій тематиці присвячено великий масив архівних справ. До прикладу, працівники експериментальної лабораторії № 1 (н. к. доц.. Швецький Б. І.) упродовж 1960 р. розробили:

комплект апаратури, що складається з: двох-діапазонного чотириканального корелятора, установи для вимірювання імпедансів, 24-канальна установки для сейсмо-акустичних досліджень, універсального генератора, багатоканального посилювача;

комплект апаратури з генератора інфразвукових частот, аналізатора інфразвукових частот і вибіркового підсилювача;

низькочастотний електронний фазометр;

малогабаритний електронно-променевий осцилограф ОМ-2;

установку для 4-канального магнітного запису і відтворення інфразвукових частот [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 96. А. 1-3] тощо.

Для проблемної комплексної хімічної лабораторії здійснювалося будівництво спеціального корпусу, що планувалося завершити наприкінці 1 або на початку 2 кварталу 1962 р. 28 березня цього ж року наказом міністра вищої освіти було схвалено організацію науково-дослідної лабораторії по ланцюговим передачам автоматичних ліній і бурильних установок при ЛПІ. Станом на 1964 р. при інституті діяли 9 проблемних і галузевих держбюджетних та 33 госпдоговірні лабораторії [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 140а. А. 3].

На окрему увагу заслуговує кінофікація навчального процесу ЛПІ, що здійснювалася силами і засобами кінопроекційної лабораторії. Зокрема, у 1965 р. в інституті були 2 кіноаудиторії на 200 та 70 осіб. З метою виконання заявок кафедр на навчальні кіно і діафілми в інституті організовано кінознімальну лабораторію з їх виготовлення. Станом на 1965 р. лабораторія виготовила на замовлення кафедр спецпідготовки та іноземних мов два навчальних фільми – «День у спортивно-оздоровчому таборі» англійською мовою та «Про табірні збори студентів». Також було проведено зйомки 35 мм кольорового кінофільму «Політехнік». Тривала робота над сценарієм кінофільму «Львівський політехнічний інститут» англійською мовою та матеріалами для фільму з історії інституту. На замовлення кафедри архітектури виготовлено 4 діафілми (2-кольорові) на тему «Освітлювальні прилади». Розроблено сценарій фільму «Перетин прямої з площиною». Для обладнання нового аудиторного корпусу розроблявся пристрій індивідуального зворотного зв'язку «студент-лектор» на 100 місць. Для обладнання магнітофонної лабораторії розроблявся автоматичний комплекс з центральним пультом управління на 15 робочих місць. Тривала активна розробка схеми нового лінгафонного кабінету, яка не потребує складного лабораторного обладнання і передбачає застосування магнітофонів з окремого приміщення. З жовтня 1965 р. Львівська студія телебачення разом з інститутом проводила регулярні учбові передачі з

курсів вищої математики, нарисної геометрії та іноземних мов за програмою уніфікованих навчальних планів першого курсу загальнотехнічних факультетів [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 136. А. 31].

У доповідних записках про організацію галузевих науково-дослідних лабораторій (1965 р.) вміщено детальну інформацію про існуючі лабораторії (деякі розпочали роботи з дослідження конкретних тем ще у 1962 р. як базові і, відповідно, на основі кількох років інтенсивної роботи висловлено прагнення реорганізації цих лабораторій у галузеві). Мова йде про:

галузеву науково-дослідну лабораторію ферментних препаратів (розташована на існуючих площах кафедр процесів та апаратів хімічних виробництв і фізичної та колоїдної хімії ЛПІ);

галузеву науково-дослідну лабораторію по застосуванню методів киплячого та взваженого шарів в промисловості;

галузеву науково-дослідну лабораторію по одержанню нових синтетичних речовин для обробки волокнистих матеріалів (станом на 1965 р. – 15 співробітників);

галузеву науково-дослідну лабораторію економіки і організації виробництва;

базову лабораторію автоматики і автоматизованого електроприводу;

проблемну лабораторію піролізу і окислення вуглеводів з ціллю отримання мономерів і напівпродуктів для синтезу;

проблемну лабораторію по синтезу фізіологічно-активних речовин [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 136].

У 1973/1974 н. р. на державному бюджеті знаходились: І проблемна комплексна хімічна науково-дослідна лабораторія синтезу нових матеріалів (науковий керівник – проф. Пучин В. О.), ІІ науково-дослідна лабораторія «Передача електричної енергії» (науковий керівник – доц. Генріх Г. А.) і «Напівпровідникові матеріали та прилади» (науковий керівник – проф. Сандулова Г. В.). У порівнянні з минулим роком у структурі і штатах держбюджетних науково-дослідних лабораторій інституту відбулися певні зміни. На виконання Постанови Ради Міністрів УРСР від 29 березня 1972 р., рішення Колегії Мінвузу УРСР від 12 травня 1972 р. та рішення Ради інституту по дальшому удосконаленню структури і укрупненню науково-дослідних установ з метою скорочення термінів виконання важливих науково-дослідних робіт і впровадження їх результатів у виробництво, наказом по інституту № 70-2 від 9 квітня 1974 р. укрупнено комплексну хімічну проблемну науково-дослідну лабораторію синтезу нових матеріалів до 77 одиниць та науково-дослідну лабораторію напівпровідникових матеріалів та приладів до 31 одиниці за рахунок ліквідації науково-

дослідних груп при кафедрах: електричних машин; загальної неорганічної хімії, технології в'язучих і скла, технології кераміки [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 390. А. 132] тощо.

Проблемна комплексна хімічна науково-дослідна лабораторія синтезу нових матеріалів виконувала згідно плану АН УРСР, затвердженого Президіумом АН УРСР № 331 від 5 .11. 1970 р. та № 193 від 20. 5 1971 р., 5 науково-дослідних робіт. Термін завершення етапів вказаних робіт – IV квартал 1974 р. [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 390. А. 132]. Інформація про виконані лабораторіями дослідні роботи з кожної теми розміщувалася у звітах, що тепер можуть стати цікавим джерелом для дослідження.

У 1973 р. відділ електронного вимірювального приладобудування реорганізовано в особливе конструкторське бюро електронної вимірювальної і обчислювальної техніки у складі науково-дослідного сектору інституту. У цьому ж році створено загально-інститутську фотокінолабораторію для висвітлення досягнень науково-дослідної і навчальної роботи інституту і забезпечення підрозділів інституту кіно- і фотоматеріалами. Також створено метрологічну лабораторію, метою якої є систематичний контроль за станом вимірювальної техніки у всіх підрозділах інституту, своєчасного проведення перевірки та ремонту приладів. Загальна площа учбово-лабораторних приміщень інституту у 1972 р. становила 131 564 кв. м., з них на НДС – 16 313 кв. м. У 1973 р. після здачі в експлуатацію енергетичного корпусу площа приміщень інституту досягла 145 084 кв. м., з них на НДС – 17 445 кв. м. Також продовжувалося будівництво учбово-лабораторного корпусу інженерно-будівельного факультету [там само. А. 141, 152]. Упродовж 1973/1974 н.р. науково-дослідна робота виконувалася по лінії 72 кафедр. І комплексної проблемної хімічної науково-дослідної лабораторії, 2 держбюджетних та 58 госпдоговірних науково-дослідних лабораторій, у т.ч. 3 галузевих лабораторій [Там само. А. 130].

У 1978 р. у структурі ЛПІ відбулися зміни. Згідно з постановою Ради Міністрів УРСР № 122 від 22 лютого 1978 р. в інституті організовано проблемну науково-дослідну лабораторію технології напівпровідникових матеріалів і датчиків [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 39. А. 161]. У цьому ж році в інституті організовано НДЧ. З метою розвитку науково-дослідних робіт у галузі герметизації пневмогідроагрегатів відповідно до наказу Мінвузу УРСР № 260/607 від 18 листопада 1980 р. в інституті організовано у I кварталі 1981 р. галузеву науково-дослідну лабораторію «Герметизація пневмогідроагрегатів» [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 38. А. 788], що ввійшла до складу НДЧ.

Станом на 1980 р. наукові дослідження здійснювали такі галузеві науково-дослідні лабораторії:

- 1) електронного приладобудування і обробки інформації;
- 2) автоматики і автоматизованого електроприладу;
- 3) механічно-хімічної обробки металів;
- 4) територіальна науково-дослідна лабораторія організації і економіки будівництва;
- 5) вивчення атмосферних впливів на геодезичні вимірювання;
- 6) застосування полімерних конструкційних матеріалів в газо-транспортному обладнанні;
- 7) радіотехнічна [там само; ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 763].

У 1983 р. (наказ від 28.01) створено нові лабораторії, що передбачають колективні форми користування унікальним багатовартісним і дефіцитним обладнанням:

- 1) кріогенна, електрофізичний факультет (напрямок робіт – забезпечення підрозділів інституту рідким азотом);
- 2) фізико-хімічного аналізу (фізико-хімічні дослідження органічних речовин і високомолекулярних сполук);
- 3) рентгено-структурного аналізу (рентгено-структурний аналіз будматеріалів, скла та кераміки) [ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 1510. А. 194].

Висновки. Отже, організація та тематичні напрями роботи лабораторій Львівської політехніки радянського періоду постають доволі актуальною проблематикою для висвітлення історії ВНЗ. Зокрема, таке дослідження дає змогу виявити динаміку, труднощі, методи їх вирішення, зміни тематичних планів, пріоритетні напрями науково-дослідної роботи, статистичні дані тощо. Водночас ця тематика демонструє уважному досліднику специфіку радянського підходу до планування та організації наукових досліджень у ВНЗ з усіма негативними та позитивними аспектами. Вивчення діяльності лабораторій цього періоду відкриває широкий горизонт для збагачення історії Львівської політехніки та досягнень ВНЗ у площині науково-дослідних робіт. Величезна кількість архівних документів з цієї тематики надає дослідникам значні можливості простеження динаміки і, за умови застосування сучасних методологічних дослідницьких підходів, забезпечує актуальну маловивчену проблематику.

1. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). Ф. Р-120. Львівський політехнічний інститут (1939–1984 рр.). Оп. 6. Спр. 151. Докладные записки об организации отраслевых научно-исследовательских лабораторий. 26 арк. 2. ДАЛО. Ф. Р-120. О. 6. Спр. 93. Приказы, инструктивные письма МВ и ССО СССР и УССР и переписка по вопросам научно-исследовательской

работы (1960-1961). 118 арк. 3. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 3. Переписка с Всесоюзным комитетом по делам высшей школы, областным отделом народного образования и другими по вопросам организации учебы. 40 арк. 4. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 38. Отчет о научно-исследовательской работе института за 1940 г. и переписка с Всесоюзным Комитетом по Делах Высшей школы и его составлении. 5. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 75. Протокол совещания деканов и помощников деканов от 16 мая 1941 г. 6. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 1. Спр. 85. Справочник для поступающих в институт в 1941/1942 учебном году. 7. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 1510. Отчет о научно-исследовательской деятельности института за 1983 год. 407 арк. 8. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 38. Приказы по институту по учебно-методической деятельности с № 112 по № 216. 404 арк. 9. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 39. Приказы по институту по научно-исследовательской работе с № 1 по № 69. 365 арк. 10. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 40. Спр. 763. Отчет о научно-исследовательской деятельности института за 1980 год. 11. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 136. Отчет о работе института по улучшению подготовки специалистов за 1961-1965 годы. 54 арк. 12. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 2. Отчет о работе института за 1944-1945 уч. год. 13. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 5. Спр. 390. Отчет об учебно-методической, научно-исследовательской и идейно-воспитательной работе института за 1973/1974 уч. год. 187 арк. 14. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 1. Устав научно-исследовательского сектора института 1944 год. 2 арк. 15. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 136. Отчеты о научно-исследовательской работе лабораторий и студенческого проектно-конструкторского бюро института за 1964 год. 16. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 140а. Справки о развитии института за 25 лет Советской власти в западных областях Украины. 14 арк. 17. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 2. Отчет о научно-исследовательской деятельности института за 1944-45 учебный год. 18 арк. 18. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 4. Отчет о научно-исследовательской деятельности института за 1945 год. 18 арк. 19. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 6. Штатные расписания и сметы по хозяйственным научно-исследовательским работам на 1945 год. 31 арк. 20. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 8. Отчет и сведения о научно-исследовательской работе института за 1946 год. 43 арк. 21. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 29. Отчет о научно-исследовательской деятельности института за 1949 год. 180 арк. 22. ДАЛО. Ф. Р-120. Оп. 6. Спр. 96. Статистические отчеты и сведения о распределении научных работников, о выполнении тематического плана и внедрении научных работ в народное хозяйство, о создании и изготовлении, впервые в СССР новых типов машин, механизмов, аппаратов и приборов за 1960 год. 15 арк. 23. ДАЛО. Ф. П-3. Львовский обком Компартии Украины. Оп. 1. Спр. 269.

1. State Archive of Lviv Oblast (further – DALO). F. P-120. Lviv Polytechnic Institute (1939–1984). Op. 6. Spr. 151. Memoranda on the organization of sectoral scientific research laboratories. 26 arc. 2. DALO. F. P-120. O. 6. Spr. 93. Orders, letters of instruction of the MV and SSO of USSR and SSR and correspondence on research issues (1960-1961). 118 arc. 3. DALO. F. P-120. Op. 1. Spr. 3. Correspondence with the All-Union Committee on Higher School Affairs, the regional department of public education and others on the organization of studies. 40 arc. 4. DALO. F. P-120. Op. 1. Spr. 38. Report on the research work of the Institute for 1940 and correspondence with the All-Union Committee on Higher School Affairs and its drafting. 5. DALO. F. P-120. Op. 1. Spr. 75. Minutes of the meeting of deans and assistant deans of May 16, 1941. 6. DALO. F. P-120. Op. 1. Spr. 85. Reference for applicants to the institute in the 1941/1942 educational year. 7. DALO. F. P-120. Op. 40. Spr. 1510. Report on the research activities of the Institute for 1983. 407 arc. 8. DALO. F. P-120. Op. 40. Spr. 38. Orders of the Institute for educational and methodological activities No. 112 to No. 216. 404 arc. 9. DALO. F. P-120. Op. 40. Spr. 39. Orders for research institute from number 1 to number 69. 365 arc. 10. DALO. F. P-120. Op. 40. Spr. 763. Report on the research activities of the Institute for 1980. 11. DALO. F. P-120. Op. 5. Spr. 136. Report on the work of the Institute to improve the training of specialists for the years 1961-1965. 54 arc. 12. DALO. F. P-120. Op. 5. Spr. 2. Report on the work of the Institute for the 1944-1945 educational year. 13. DALO. F. P-120. Op. 5. Spr. 390. Report on teaching, research, and educational work of the institute for 1973/1974 educational year. 187 arc. 14. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 1. The statute of the research sector of the Institute in 1944. 2 arc. 15. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 136. Reports on the research work of the laboratories and the student design bureau of the institute for 1964. 16. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 140a. Information about the development of the institute for 25 years of the Soviet rule in the western regions of Ukraine. 14 arc. 17. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 2. Report on the research activities of the institute for the 1944-45 academic year. 18 arc. 18. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 4. Report on the research activities of the Institute for 1945. 18 arc. 19. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 6. Staffing schedules and estimates for cost accounting research work for 1945. 31 arc. 20. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 8. Report and information on the research work of the Institute for 1946. 43 arc. 21. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 29. Report on the research activities of the Institute for 1949. 180 arc. 22. DALO. F. P-120. Op. 6. Spr. 96. Statistical reports and information on the distribution of scientists, on the implementation of the thematic plan and the introduction of scientific work in the national economy, on the creation and manufacture, for the first time in the USSR, of new types of machines, mechanisms, devices and instruments for 1960. 15 arc. 23. DALO. F. P-3. Lviv Regional Committee of the Communist Party of Ukraine. Op. 1. Spr. 269.